

10.06.2024

Europa-Parlamentet skal fortsat navigere i kriser

Det udgående Europa-Parlament har sat et stort aftryk på EU. Men hvordan kan parlamentet forblive relevant i en tid, hvor mange af tidens store diskussioner falder udenfor dets mandat?

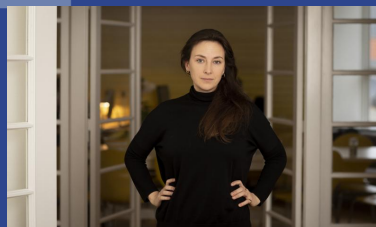
Skrevet af

Ditte Brasso Sørensen

📞 +4561101115

✉️ ditte@thinkeuropa.dk

Kontakt

Ditte Brasso Sørensen

📞 +4561101115

✉️ ditte@thinkeuropa.dk

De seneste års kriser har understreget, at EU udvikles løbende. Både coronakrisen og krigen i Ukraine berørte områder – som sundhed og forsvar – der i udgangspunktet lå uden for EU's kompetence. Men på trods af det formåede EU at være en central del af krisehåndteringen, både i forhold til at skaffe vacciner og ammunition, ligesom EU iværksatte store finansielle programmer, der var med til at holde hånden under virksomheder og arbejdstagere under pandemien og støtte den økonomiske genopretning.

Parlamentet har siden 2009, hvor Lissabontraktaten trådte i kraft, været medlovgiver på langt de fleste områder. Der er i dag ganske få – men dog centrale – felter, hvor parlamentets rolle er begrænset. Det er områder som for eksempel konkurrence, statsstøtte og skat.

Ser man tilbage på det udgående parlaments aftryk, er der flere områder, hvor parlamentet har været toneangivende i at forme EU's position.

I et politisk system med to kamre, og hvor EU-Kommissionen har initiativretten, er det svært at placere ansvaret for både fejl og vindinger. Men parlamentet var en tydelig aktør i processen frem mod vedtagelsen af EU's historiske klimalov, der forpligter EU til at blive klimaneutral i 2050. På samme måde har parlamentet været en effektiv medlovgiver i vedtagelsen af *Fit for 55*-lovpakken, der skal sikre, at EU kommer i mål med 55 procent reduktion frem mod 2030.

Parlamentet har som medlovgiver sat aftryk, der rækker langt ud over den grønne rammesætning. Også på sundhed har parlamentet gjort sig bemærket, hvor det med afsæt i coronakrisen har været fortalende for en styrket sundhedsunion. I flere resolutioner har man understreget behovet for at mindske uligheden i adgangen til lægemidler og behandling i EU – ligesom de har haft fokus på medicinmangel i Europa.

De nyoprettede midlertidige udvalg på både coronahåndtering og cancerområdet har styrket parlamentets mulighed for at drive denne dagsorden. Og med etableringen af et permanent udvalg for offentlig sundhed i 2023 har parlamentet understreget, at det er en dagsorden, de fortsat ønsker at drive.

Effektiv lovgiver i kriser

Bekymringen om polarisering – hvilket også fylder ved valget i år, hvor højrefløjens står til at gå frem i meningsmålingerne – har fulgt parlamentet, siden

socialdemokraterne og kristendemokraterne i 2019 mistede det flertal, de havde haft siden de allerførste direkte parlamentsvalg i 1979.

Bekymringen var dengang som nu, at en sådan fragmentering ville føre til et parlament, der ville have svært ved at lovgive, hvilket derfor ville forsinke EU's lovgivningsproces. Den bekymring er indtil videre blevet gjort til skamme, da den udvidede storkoalition, som i dag også tæller de liberale, indtil nu har vist sig at være en effektiv lovgiver.

Selv da parlamentet lukkede ned på grund af coronarestriktioner i 2020, fortsatte dets parlamentariske arbejde, og nedlukningen havde ikke nogen nævneværdig effekt på hverken antallet af ændringsforslag, spørgsmål stillet til andre EU-institutioner eller møder i parlamentets udvalg.

De seneste års kriser har dog været katalysator for en stigende anvendelse af EU's nødretsbestemmelser, der holder parlamentet udenfor indflydelse.

I de ti år, der ledte op til coronapandemien, har EU's kriseparagraf kun været anvendt fire gange og kun i helt ekstraordinære situationer som for eksempel under finanskrisen og flygtningekrisen.

Fra 2020 og frem har EU's nødretsbestemmelser været brugt syv gange.

Nødret har også været anvendt til at indføre et midlertidigt såkaldt solidaritetsbidrag på energiselskaber – altså en ny (midlertidig) skat og til at accelerere udrulningen af vedvarende energi.

Brugen af nødret begrundes ofte med, at der er behov for at agere hurtigt, og at man derfor ikke kan vente på den almindelige parlamentariske proces. At parlamentet har vist sig i stand til at opretholde sine aktiviteter under nedlukningen, og at parlamentet på tværs af politikområder, har været en aktiv medlovgiver, er derfor vigtigt. Parlamentets store aktivitet både under coronakrisen, krigen i Ukraine og den afledte energikrise sætter således spørgsmålstegn ved, om det er legitimt at fratage parlamentet dets medbestemmelse, når det ikke er tydeligt, at det forhaler processen.

De sidste fem år har understreget, at kriser både kan ramme pludseligt og være langvarige. Den næste krise er svær at forudse, men det er vigtigt, at det næste

parlament proaktivt forholder sig til brugen af nødret, således at EU's demokratiske processer ikke i unødigt grad undermineres af kriselogikker.

Der er to veje at gå. Den lange institutionelle, hvor parlamentet kan kæmpe for at blive indskrevet i EU's nødretsparagraf. Dette vil dog kræve en traktatændring, hvilket der udenfor parlamentet er begrænset appetit for. Den anden, mere pragmatiske vej, er at opretholde kritikken, når områder, der ellers ville ligge indenfor parlamentets mandat, overflyttes til nødret.

Parlamentets kommende udfordringer

Men parlamentet står overfor andre udfordringer end brugen af nødret.

Det næste parlament bliver, ligesom det udgående, nødt til at forholde sig til at lovgive i en tid, hvor flere store diskussioner falder udenfor dets mandat. Både fordi en del af de emner, der tegner til at blive centrale, som for eksempel statsstøtte, EU's egne ressourcer og udenrigspolitik, ikke falder naturligt indenfor parlamentets mandat, og fordi der på områder, der falder indenfor mandatet, for eksempel migration, afprøves nye modeller for samarbejde udenom parlamentet.

De sidste års kriser har skabt en fornyet europæisk villighed til aktivt at bruge industripolitik for at styrke europæisk konkurrenceevne, og statsstøtte har indtil nu været et helt centralt værktøj. I forbindelse med coronapandemien indførte EU-kommissionen en midlertidig lempelse af statsstøttereglerne, der siden hen er blevet videreført under energikrisen. Siden har debatten om, hvorvidt der er behov for en ny tilgang til statsstøtte, raset i EU, med alt fra en vision om en Europæisk Suverænitetsfond til en massiv forsvarsfond.

Parlamentets rolle er begrænset, når det kommer til statsstøtte. Statsstøtte er kommissionens domæne, og parlamentet er begrænset til en konsulterende rolle. I en ny virkelighed, hvor EU's tilgang til statsstøtte genforhandles, er det derfor vigtigt, at parlamentet holder fokus på, hvordan det kan bibeholde agens på et stadig mere centralt område.

Industripolitik er mere end bare statsstøtte. Det handler også om for eksempel godkendelsestider og prioritering af vigtige teknologier og sektorer, hvilket er områder, hvor parlamentet er med som lovgiver. Ligesom en eventuel overgang til performancebaserede udbetalinger af EU-støtte, som det har været afprøvet med EU's genopretningsfond, vil give bedre mulighed for at påvirke processen. Selvom

parlamentet ikke skal godkende udbetalinger, har det som led i processen mulighed for at gøre indsigelser.

Et andet emne, der ikke virker til at slippe den europæiske debat lige foreløbig, er spørgsmålet om, hvorvidt det igen bliver nødvendigt at optage fælles europæisk gæld, som man gjorde ved genopretningsplanen under coronakrisen.

Selvom mange europæiske politikere i 2020 lovede, at det ville være en *one-off* operation, diskuteres det i dag, om endnu et lån er nødvendigt for at styrke den europæiske forsvarsindustri. Der er mange ideer i spil til, hvad sådan et lån ville skulle bruges til - alt fra klima og en forsvarsfond til finansiering af det europæiske energinet.

Fælles gæld er politisk kontroversielt, og det er derfor langt fra sikkert, at det bliver til virkelighed. Men med spørgsmålet om fælles gæld følger spørgsmålet om tilbagebetaling og derfor også om EU's egne ressourcer.

På samme måde som med statsstøtte skal parlamentet konsulteres, men er ikke medlovgiver på spørgsmål om EU's egne ressourcer. Men det betyder ikke, at parlamentet behøver at være sat helt uden for indflydelse.

Da EU's budget skulle godkendes i 2020, var det et centralt krav fra parlamentet, at der skulle lægges en plan for, hvordan man ville tilbagebetale EU's genopretningslån - og at dette skulle finansieres med nye europæiske egne ressourcer. Ved at knytte spørgsmålet til godkendelse af EU's budget formåede parlamentet at sætte sit aftryk på denne dagsorden, ligesom parlamentet har vedtaget en rapport om egenressourcer, som støtter op om kommissionens position.

Egenressourcer og spørgsmål om tilbagebetaling af lån bliver et centralt emne i den næste periode, og et emne, hvor parlamentet skal navigere klogt for ikke at blive irrelevante. Endelig er der områder som migration, der ligger inden for parlamentets lovgivningskompetence, men hvor kommissionen og EU-landene i stigende grad forsøger at styrke kontrollen med migrant- og flygtningestrømme ved at etablere strategiske partnerskaber med nordafrikanske lande.

EU har forhandlet sådanne aftaler på plads med Tunesien og Mauretanien og har aftaler på vej med Marokko og Egypten. Aftalerne er ikke begrænset til migration, men handler også om generel økonomisk udvikling og investeringer i grøn infrastruktur. Men det er et eksempel på et værktøj, det næste parlament skal

forholde sig til, og et område, hvor deres medbestemmelse kan risikere at være for nedadgående, når arbejdet lægges ud i strategiske partnerskaber.

Nu hvor en ny udvidelsesrunde kan øjnes i horisonten, er EU's absorptionskapacitet og institutionelle opsætning igen blevet en central diskussion. Parlamentets store politiske grupper fremsætter i deres valgmanifeste en række mere eller mindre fantasifulde og konkrete ideer til, hvordan EU's institutioner og processer bør udvikles - mange med fokus på at styrke parlamentets rolle. Der foreslås alt fra traktatændringer og forsvarskommissærer til transnationale valglistes og afskaffelse af veto.

Men med den manglende politiske appetit på traktatændringer udenfor parlamentets række, og de kommende års diskussioner om emner som statsstøtte, gæld og migrationsaftaler, bliver det afgørende for det næste parlament kontinuerligt at kæmpe for sin relevans.